

Netwerken tot het doel bereikt is

Van elkaar leren en telkens een stapje verder komen in een duurzame agrarische bedrijfsvoering. Praktijknetwerken proberen op deze manier onderzoekskennis in de praktijk te verspreiden en innovaties van de grond te krijgen. Ze worden een steeds belangrijker instrument van de vijf onderzoeksprogramma's Systeeminnovaties plantaardige productiesystemen.

Ze behoren tot de top van de akkerbouwers die geïntegreerd telen: zeven telers in de Flevopolder, verenigd in de Stichting Milinnova, afgeleid van het woord milieu-innovatie. Alles wat er bekend is op het gebied van geïntegreerd telen, passen ze toe. Hun producten zijn onder Milieukeur in de supermarkt te vinden. Teelttechnisch kunnen ze vast nog wel wat leren, denkt Milinnova-teler Jan Douma, maar dan moet het echt om nieuwe kennis gaan.

Milinnova is een praktijknetwerk van het eerste uur. Begin jaren '90 wisten de telers nog niets van geïntegreerd telen. Praktijkonderzoek en DLV Adviesgroep begonnen toen samen een project met innovatieve akkerbouwers om de geïntegreerde teeltwijze van de grond te krijgen. Over heel Nederland selecteerden ze bedrijven die mee wilden doen, zo ook in de Flevopolder. De Flevolandse groep van negen akkerbouwers kwam heel vaak bij elkaar onder begeleiding van een DLV'er. Tweemaal per jaar troffen de telers ook de andere projectdeelnemers in een landelijke bijeenkomst. Douma: 'Je begint bij nul en je probeert zoveel mogelijk rendement te halen uit de mineralen en de actieve stof van de middelen. Als groep probeer je het altijd beter te doen dan de

andere groepen. Je zit echt tegen elkaar op te bieden.' De DLV'er motiveerde de deelnemers net een stapje verder te zetten dan ze uit zichzelf zouden doen. Neem de mechanische onkruidbestrijding. In het begin durfde bijna geen akkerbouwer daar op te vertrouwen. 'Dat is bij ons echt van de grond gekomen', herinnert Douma zich. Liepen ze tegen een probleem aan, dan vertelden ze dat door aan onderzoekers, die dan verder experimenteerden.

>> Groepsbinding

Het succes van de groep schuilt grotendeels in de samenstelling. Douma: 'Hoe DLV en de onderzoekers het gedaan hebben, weet ik niet, maar het lijkt of ze ons op elkaar geselecteerd hebben. Het klikt gewoon ontzettend goed. We hebben allemaal een creatieve manier van denken, we staan open voor ontwikkelingen om ons heen, er zit humor in de groep maar we zijn ook zakelijk. Die groepsbinding is heel belangrijk. Je moet elkaar willen leren kennen en de ruimte nemen iets gezamenlijk op te starten. Bij studiegroepen die ik bezoek zie ik vaak een of twee voortrekkers en de rest zit er maar zo'n beetje bij.'



Praktijknetwerken

Binnen de programma's Systeeminnovaties plantaardige productiesystemen functioneren diverse netwerken met circa tweehonderd boeren en tuinders. Bij de twee biologische programma's zijn dat: Biom, Bioboom, Biofruit, Biokas en Biochampignon. Het geïntegreerde programma heeft het praktijknetwerk Telen met toekomst, bestaande uit diverse netwerken voor open en beschermde teelten. Deze netwerken zijn gevormd rondom een teelt of thema. Het multifunctionele programma heeft twee netwerken: Natuur breed en Praktijknetwerk Verbreders.

Na vier jaar was hun project afgelopen, maar de Flevolandse akkerbouwers gingen door en richtten Milinnova op. Ze namen deel aan andere projecten en hielpen het nieuwe Milieukeur op weg. Zoals zij geheel op eigen kracht initiatieven nemen en vernieuwingen doorvoeren, moet het eigenlijk altijd gaan, vindt Frank Wijnands, destijds betrokken bij het project voor innovatieve akkerbouwers en tegenwoordig programmaleider van een van de onderzoeksprogramma's voor systeeminnovaties in de plantaardige sector. Wijnands: 'Met een praktijknetwerk kun je proberen innovatieve processen op gang te brengen, zodat er blijvende innovatie ontstaat.' Dat is ook de reden waarom het werken met en de vorming van netwerken een belangrijke plaats inneemt in de programma's voor systeeminnovaties. 'Maar een netwerk is geen doel, het is een middel', benadrukt de onderzoeker. 'Het gaat er om dat mensen leren zichzelf te organiseren, waardoor ze in staat zijn zelf dingen op te pakken. Dat is wat je wilt. Als er een klimaat ontstaat waarbij onderzoekers, adviseurs en voorlichters tot elkaar komen, is zo'n netwerk geslaagd.' Bij Milinnova heeft dit wonderwel goed gewerkt.

>> Alle partijen erbij

In de loop van de tijd hebben praktijknetwerken zich ontwikkeld. Tien jaar geleden bestonden netwerken slechts uit telers en een enkele onderzoeker en adviseur. De insteek was vooral nieuwe onderzoekskennis toepassen en nieuwe technieken en methoden verbeteren. Tegenwoordig is het ook belangrijk dat ondernemers zelf ontwikkelen. Ze krijgen daarbij begeleiding van onderzoekers en adviseurs. En bij ingrijpende, bedrijfoverstijgende innovaties worden nu ook meer partijen die een stempel op de landbouw drukken, ingeschakeld. Wijnands: 'Als een onderzoeker over gewasbescherming een verhaal houdt, maar een deskundige uit de handel een heel ànder verhaal, dan kun je beter direct met hem in gesprek gaan. Dus betrek die mensen erbij. Alleen met elkaar kunnen we een omslag teweegbrengen.'

>> Nieuwe wegen

Intussen bestaan er verschillende typen netwerken binnen de systeeminnovatieprogramma's. Zo zijn er netwerken voor telers die in hun bedrijfsvoering een stap verder willen komen. In zo'n netwerk staat 'van elkaar leren' en verspreiding van kennis centraal. Echte innovatieve ondernemers willen meer. Zij hebben al op eigen houtje geprobeerd innovaties door te voeren en lopen tegen leemtes in kennis of tegen wet- en regelgeving aan. Voor hen zijn er innovatienetwerken om problemen te inventariseren en in gesprek te raken met regelgevende en -uitvoerende instanties. Daarnaast worden er in de systeeminnovatieprogramma's ook zogenaamde sociotechnische netwerken opgericht rondom een bepaalde innovatie of ontwikkeling die maar niet van de grond wil komen. In zo'n netwerk komen niet alleen agrariërs, onderzoekers en adviseurs bij elkaar, maar ook andere partijen als toeleveranciers, verwerkers en maatschappelijke organisaties. Samen kunnen ze een ontwikkeling stimuleren.

Wijnands gelooft heilig in praktijknetwerken. 'Duurzame landbouw komt eigenlijk te langzaam van de grond. Innovatie van onderaf waarbij telers samen creatief nieuwe wegen zoeken, is een noodzakelijke aanvulling op een van bovenaf afdwingende wet- en regelgeving.' Toch is niet iedereen overtuigd van het nut van praktijknetwerken, merkte hij in het buitenland. 'Er wordt wel eens gezegd: oh, typisch Nederlands. Daar willen ze het weer via een poldermodel oplossen. Dat klopt, maar een meer duurzame landbouw komt er alleen wanneer alle partijen samenwerken. Daarbij moet je wél heldere maatschappelijke doelstellingen voor ogen houden, zoals een goede waterkwaliteit, efficiënt energieverbruik of minder milieubelasting door pesticiden.

Milinnova bewijst het succes van de werkwijze. De telers voelen zich gesterkt omdat ze een eigen markt voor hun producten hebben gecreëerd. De groep gaat dan ook door en blijft nieuwe ideeën zoeken. Ze vragen zich inmiddels af of ze toch weer wat aansluiting moet zoeken bij het onderzoek.

Meer informatie over praktijknetwerken: Frank Wijnands, PPO,
t 0320-291621, e frank.wijnands@wur.nl